

Nr 5/1994

Vart går folkpartiet?

Fredrik Haage

Förord

Under de senaste åren har etatismen allt mer kommit att ifrågasättas. Långt utanför marknadsliberalernas krets reses frågetecken kring välfärdsstatens mål och medel. I den intellektuella debatten diskuteras det civila samhället och dess gemenskaper, medborgarskap och ökat individuellt ansvar, samt nya former för den offentliga välfärden.

Märkligt nog tycks emellertid folkpartiet, som tillsammans med främst moderaterna under lång tid riktat kritik mot det socialdemokratiska samhällsbygget, utvecklas i riktning bort från den nya agendan. Partiets opinionsbildning har i hög grad kommit att utmärkas av ett försvar för en stor offentlig sektor, snarare än av kritisk omprövning.

I föreliggande rapport ger fil stud Fredrik Haage ett bidrag till debatten om folkpartiets relation till välfärdsstaten. Fredrik Haage tar sin utgångspunkt i folkpartiets idéprogram och kontrasterar dess skrivningar om begränsad statsmakt, individuell frihet och civila gemenskaper med partiets nuvarande politik.

Fredrik Haage reflekterar främst över folkpartiets välfärds- och familjepolitik. Han lyfter också fram ett antal kritiska röster inom folkpartiet och i dess närhet.

Stockholm i april 1994

Johan Andersson
Projektledare

Innehåll

1. Det fria samhällets tillskyndare	5
2. Landsmötets signaler	6
3. Partiledaren och hans åsikter	8
4. Borgerlig regering eller ...?	11
5. Interna kritiker	14

1. Det fria samhällets tillskyndare

"Liberal förnyelse av Sverige" heter folkpartiets nuvarande idèprogram. Detta utgör sannolikt det starkaste uttrycket för partiets borgerliga identitet. Under rubriken "Liberalismens grunder" formuleras en i flera stycken klassiskt liberal människo- och samhällssyn. Varje individ sägs vara unik: "Endast i ett öppet samhälle, med mekanismer för kontroll och korrigerande, kan maktmissbruk, förtryck och den rena ondskan hållas tillbaka och individens frihet säkras."

Denna den enskildes frihet poängteras kraftigt. Den får inte kränkas. Varken av människor eller förvrängningar av begrepp som exempelvis jämlikhet och jämställdhet. Ej heller av någon form av maktkoncentration, varför en begränsad (dock aktiv) stat är att föredra. Friheten förutsätter vidare "... ett rikt nätverk av frivilliga och spontana gemenskaper — ett civilt samhälle som är oberoende av den politiska makten".

Folkpartiet konstaterar ödmjukt att utopier och planritningar för samhället är farliga, att man alltid kan "... nå fram till bättre ~~skap~~ än den vi har i dag, men aldrig till slutgiltiga sanningar". Alternativet som föreskrivs är demokrati och marknadsekonomi:

Demokrati förutsätter självständiga människor och rätt för företag och organisationer att styra sig själva inom de ramar som läggs fast i demokratisk ordning. Om alla frågor och beslut blir politiska blir staten totalitär.

Programmet antogs på partiets landsmöte 1990. Med denna packe klassisk liberalism i bagaget kunde det inte råda stort tvivel om i vilket spår man ämnade fara fram i det kommande valet. Denna bild befästes med eftertryck då man tillsammans med moderaterna presenterade *Ny start för Sverige*, vilket väckte stor uppmärksamhet, inte bara för skrif - tens innehåll i sig, utan även för dess roll som symbol för samförstån - det mellan de båda partierna. Moderaterna och folkpartiet framstod nu som ideologiska ankare inom det borgerliga blocket. Skulle en spricka uppstå i en kommande borgerlig regering skulle det inte vara mellan dessa partier. Såsom symptomatiskt för det politiska klimatet då gjor - des däremot skarpa noteringar om centerns utanförskap. Den eventuella regeringens framtida olycksbarn var redan utsett.

Sakinnehållet *Ny start för Sverige* var till övervägande del av ekonomisk-politisk karaktär. Det redogjordes för de medel och åtgärder med vilkas hjälp svensk ekonomi skulle komma på fötter samt för de faktorer som skulle gynna en sådan utveckling. Förutom ett EG-medlemskap definieras dessa såsom marknadsekonomi, konkurrens,

enskilt ägande, skattesänkningar, avregleringar, ~~skärningar~~ skärningar av offentliga utgifter och valfrihet i välfärdspolitiken.

Hur det gick med detta vet vi. Trots en lovande inledning av ett borgerligt regeringsarbete kastades Sverige genom en kombination av inre systemfel och yttre omständigheter in i en av seklets djupa ekonomiska kriser. En reformering av det svenska välfärdssystemet blev inte bara önskvärd utan ofrånkomlig. Inför denna ~~giff~~ giff har emellertid borgerligheten stött på patrull. Inte enbart från socialdemokraterna, utan också i de egna leden och då framför allt från folkpartiet. Inte minst partiordförande Bengt Westerberg har kommit att ses som en bromskloss i förnyelsearbetet. Denne har dessutom sänt signaler om att ett regeringssamarbete med ~~soc~~ socialdemokraterna inte skall anses uteslutet.

Denna folkpartistiska mångsidighet utgör bakgrunden till ~~fi~~ följande rapport, i vilken partiets färdriktning utsätts för en kritisk granskning. Som utgångspunkt för studien tjänar den liberala ambitionen att begränsa politikens räckvidd. Att söka besvar~~g~~ fråga kring folkpartiet och Bengt Westerberg låter sig inte lätt~~g~~ gå; min ambition har dock varit att, utifrån folkpartiets egna ~~res~~ resonans, belysa några centrala fundament. Granskningen har avgränsats till familje~~pol~~ politiken och välfärdspolitiken, då dessa om~~rå~~ råden äger betydande ideologisk sprängkraft och ställer partiernas människo- och samhällssyn på sin spets.

2. Landsmötets signaler

Hösten 1993 samlades folkpartiet till landsmöte. Uppmärksamheten var stor, då många frågor sökte svar. Skulle det uppstå debatt kring socialförsäkringssystemet? Hur skulle ombuden ställa sig till förslaget om kvoterad föräldraledighet?

Handlingarna till landsmötet är intressanta, då de avspeglar "rådande stämningar". Hittas där då några fall av genuin liberalism? Ja, ett fåtal:

I en utförlig och engagerad motion med namnet "makten över framtiden" resonerar Sven Hornewall om den svenska demokratins kris och vägen ut ur denna. Han konstaterar att en fungerande ~~dem~~ demokrati förutsätter att inkomstfördelningen i samhället till övervägande del är oberoende av det politiska systemet, annars upp~~kom~~ kommer intressekonflikter. Det enda system som finns för att undk~~om~~ ma detta problem heter marknadsekonomi.

Utifrån detta menar Hornewall sedan att Sveriges offentliga sektor är för stor, att vårt välfärdssystem är konfliktskapande då det omöjligen kan tillgodose alla intressen samt att det har en in~~ne~~ beroende oförmåga till sparsamhet, eftersom det finns särintressen starka nog att blockera förändringar. Yrkandena landar i en önskan om att begränsa den offentliga

sektorns inflytande över enskilda individer samt om ett välfärdssystem med större utrymme för medborgarnas egna prioriteringar, byggt på dessas ansvarstagande.

Folkpartiet liberalerna i Jönköpings län är inne på liknande tankar i sin motion "Låt människorna ta ansvar för sin framtid". Efter en bister genomgång av det ekonomiska läget, starkt kritisk mot såväl regering som opposition, konstateras att makten, med åtföljande förpliktelser, bör överföras från politiker till enskilda medborgare:

Medborgaren måste snarast ges möjligheten att själv ta ansvar i största möjliga utsträckning för sin ekonomiska trygghet och samhällets ansvar begränsas till de absolut nödvändiga skyddsnetten.

Partistyrelsens svar på detta liberala upprop blev att hänvisa till idéprogrammet och det nya demokratiprogrammet och därmed anse motionerna besvarade. Utöver detta ville man dock kommentera några av resonemangen: Man framhåller att man inte ser någon motsättning mellan en ambitiös välfärdspolitik och en stabil demokrati. Den förra är snarare en förutsättning för den senare än något annat.

Vill man bland folkpartiets stämmohandlingar finna heliga axiom bakom resonemangen, enskilda källor av inspiration ur vilka den politiska energin hämtas, så kan det nog med fog sägas att tanken på jämställdhet får inordnas här. Detta begrepp förefaller ha blivit ett överordnat mål, gentemot vilket all politisk verksamhet måste vägas och relateras. Partiets jämställdhetsgrupps rapport i detta ämne, som förelades stämman, innehåller en grundlig genomgång av alla de samhällsområden som kan tänkas ha beröring med jämställdhet. Förutom slutsatser som att generell välfärdspolitik med i huvudsak offentlig finansiering måste bibehållas, kommer man här fram till att hela tre månader i föräldraförsäkringen bör bli i princip icke överlåtelsebara.

Söker man efter motsvarande uttryck för jämställdhetens primat i partiets idéprogram upptäcker man en klar diskrepans. Begreppet kommenteras där i ett enda enskilt stycke, dessutom med en reservation: "Jämställdhet betyder inte att alla skall leva likadant, utan att alla skall ha möjlighet att utvecklas som självständiga människor."

Den stora familjepolitiska striden inom regeringen har stått kring vårdnadsbidraget, framför allt förespråk av kds. Folkpartiet har varit starkt kritiskt till detta. Förslaget anses bland annat innebära ett steg bakåt i jämställdhetsarbetet, då det skulle ge kvinnorna incitament att stanna hemma med barnen. I den första krisupplösningsförslaget med socialdemokraterna sköts vårdnadsbidraget på framtiden. Snart reste dock kds åter kravet och tvingade igenom det med hot om att annars stoppa folkpartiets förslag om ändrad barnomsorgslag. De båda förslagen presenterades gemensamt

En folkpartistisk version av vårdnadsbidraget fanns i dess program fram till dess senaste landsmöte, då man beslöt att stryka det. Liberala ungdomsförbundets ordförande Fredrik Malmberg menade att det därmed finns möjlighet för partiet att i framtiden riva upp regeringens vårdnadsbidrag.

På stämman handlade dock den stora familjepolitiska frågan om den kvoterade föräldraledigheten. Med 84 röster mot 70 genomdrevs kravet på att en månad i föräldraförsäkringen skall bli icke övertärlig, i den allmänna debatten benämnd som "pappamånaden". Omkring 60 inlägg gjordes. Noterbart är att nästan alla unga debattörer talade för en pappamånad. Inom partistyrelsen återfanns flera reservanter mot förslaget. Hade alla folkpartister tillfrågats hade dock 69 procent av dessa avvisat förslaget (enligt en SIFO-undersökning).

3. Partiledaren och hans åsikter

Folkpartiet liberalernas ideologiska ambivalens bär dess partiledares prägel. Från att ha setts som moderaternas "närmaste man" utifrån den gemensamma valplattformen 1991, framstår Bengt Westerberg i dag snarare som en ideologisk vapenbroder till socialdemokratin.

Bengt Westerbergs nuvarande politiska hållning klargörs tydligt i den bok som han skrev tillsammans med SKTF-ordföranden Sture Nordh *Välfärdsstatens vägval och villkor*. Detta väckte starka reaktioner från framför allt moderat håll, inte bara på grund av valet av medförfattare, utan även vad gällde det sakliga innehållet. Westerberg distanserar sig i boken kraftigt från moderaternas och även andra regeringspartiers syn på välfärdspolitiken och har i olika sammanhang uttryckligen sagt att detta faktum utgör ett allvarligt hinder för kommande regeringssamverkan.

I boken resonerar Westerberg och Nordh kring välfärdsstaten i två separata delar. Det hela avslutas med att dessa intervjuas gemensamt i ämnet av Ingrid Carlberg. Westerberg konstaterar inledningsvis att Sveriges välfärdspolitik utsätts för kritik. Han instämmer i en del av denna, men menar att allt inte är sakligt motiverat:

En del av kritiken har klara ideologiska förtecken. De som framför den kritiken tycker i grunden illa om välfärdsstaten, och har alltid gjort det. Nu ser de en chans att vinna stöd för sina värderingar genom att försöka visa att det är välfärdsstaten som är orsaken till de ekonomiska problemen.

Vad bör då göras åt de ekonomiska problemen? Jo, förutom korrigeringar i välfärdssystemet krävs även begränsning av konsumtionsutgifterna, bl a genom höga skatter: " En rimlig utgångspunkt är därför att vi bör räkna med att skatte- och avgiftsuttaget långsiktigt måste begränsas till ungefär dagens nivå."

Minst lika tydliga markeringar brukar göras då det gäller försäkringarna. Westerberg är en kompromisslös försvarare av kombinationen generell välfärd — inkomstrygghet. Han avvisar grundtryggheten som orättvis, då detta system otillbörligt skulle gynna höginkomsttagare. Han anser dessutom att inkomstrygg-heten "ökar solidariteten med och stabiliteten i välfärdssystemet". Westerberg menar att alla människor egentligen föredrar inkomstrygghet. Denna omedvetna bejakelse avspeglas t ex i grundtrygghetsförespråkande direktörers fallenhet för fallskärmsavtal. Hos vanliga löntagare, som inte är i position att förhandla om fallskärmsavtal, inträder i stället inkomstryggheten som ett substitut för detta:

Vad skulle de ha för möjlighet att förhandla sig till fallskärmsavtal? Jag tror att alla förstår att folk behöver den här tryggheten (...) Försäkringen är en oerhört intelligent lösning på ett samhällsproblem.

Vad gäller selektiv välfärdspolitik, låter Westerberg en av de i hans tycke farligaste ideologiska motståndarna — Hans Zetterberg — symbolisera detta. Folkpartiledaren avfärdar helt dennes tankar om att välfärdsstaten skulle utestänga familj och nätverk från deras omsorgsfunktioner. Välfärdspolitiken skall i stället uppfattas som en avlastning från dessa uppgifter. Problemet ligger i att denna avlastning t o m i dag är av otillräckliga mått. Frivilliga insatser i organisatorisk form "... kan aldrig vara mer än komplement till den generella välfärdspolitiken".

Då folkpartiledaren redovisar sin syn på jämställdhet anlägger han ett perspektiv väl i samklang med partiet i övrigt. Graden av jämställdhet är här i sin folkpartistiska definition helt avhängigt av graden av välfärdsstatens utbredning. Den offentliga sektorn delar ju kvinnor en alternativ försörjning i stället för att vara beroende av sina män. Westerberg framför detta som argument mot Bo Södersten, som sagt sig vilja se en krympt offentlig sektor. De båda heliga korna jämställdhet och välfärdsstat driver alltså både fram och legitimerar varandra i sina respektive konstruktioner. Det faller som att folkpartiet tror att kvinnorna är dömda till en tillvaro i hemmet om den offentliga sektorn bantas.

Som slutkläm i boken identifierar Westerberg sin välfärdsstats fiender. Det ideologiska hotet personifieras av Isaksson, Södersten och Zetterberg, men han ser också andra spöken:

På vissa områden ifrågasätts det jag tycker är viktigt också av centern. Centern har alltid tyckt att grundskydd är bättre än inkomstrygghet. Kds lutar också lite grann åt det. Jag känner väl att i alla de övriga tre regeringspartierna finns de här stämningarna.

4. Borgerlig regering eller ...?

Då *Välfärdsstatens vägval och villkor* presenterades inför massmedia framhöll folkpartiledaren mycket tydligt att det kunde bli svårt för partiet att sitta kvar i regeringen om denna skulle börja förespråka grundtrygghet i stället för inkomstskydd. Westerberg stannar dock inte vid dessa varningar, utan har vid flera tillfällen öppet laborerat med olika framtida regeringskonstellationer. Turerna kring dessa uttalanden har varit många och något förvirrande, men det går något så när att sammanfatta Westerbergs ståndpunkter:

- En borgerlig majoritetsregering är att föredra, förutsatt att den sluter upp bakom principen om inkomsttrygghet.
- En koalitionsregering mellan folkpartiet och socialdemokraterna är att föredra framför en borgerlig minoritetsregering.
- Oavsett vilket så finns det inget principiellt hinder mot samarbete med socialdemokraterna.

Flörtandet med regeringens huvudmotståndare från dess vice statsministers sida har förorsakat borgerlig ilska av stora mått. Socialdemokraterna reagerar naturligt nog med andra toner. Officiellt har SAP låtit sig förföras med hull och hår. Ingvar Carlsson har glatt deklarerat att han kan tänka sig att samregera med folkpartiet även om socialdemokraterna skulle få egen majoritet efter valet. Denna reaktion kan i någon mån tyckas vara given. Varje tillfälle att slå in en kil mellan de borgerliga partierna mottages tacksamt. Dock finns det anledning för oss, utifrån denna rapports frågeställning, att se närmare på socialdemokraternas överväganden i dess kurtis med folkpartiet.

Man skulle kunna se SAP:s hållning som rent taktisk, som ännu ett sätt att splittra borgerligheten. Menar socialdemokraterna ~~vår~~ med sin invit, kan man tolka det som att de ser ett egenvärde i själva maktutövandet. Kan folkpartiet trygga deras maktställning accepteras dessa just därför. Alternativt kan man tänka sig att man accepterar ett köpslående med den minst vedervärdige för att kunna vidtaga åtgärder som man anser vara nödvändiga. Till slut kan man även föreställa sig möjligheten att socialdemokraternas ~~levpp~~ folkpartiet som en genuint trovärdig samarbetspartner.

För det sistnämnda talar att socialdemokraterna har bemödat sig om att syna sin uppvaktare i sömmarna. "(M)isslyckandenas ~~reg~~" är benämningen på en intern socialdemokratisk rapportserie, ämnad att förmedla en bild av regeringen och dess arbete. I oktober 1993 framlades en av dessa rapporter, med titeln *Westerberg, håll ut och håll emot!* Några bitar av dess inledningsparti är talande för dess innehåll:

Vi ska i den här rapporten visa att folkpartiet liberalernas partiledare Bengt Westerberg i en rad uttalanden och intervjuer intagit ståndpunkter som ligger socialdemokratin, snarare än de övriga borgerliga partierna, nära. Det handlar inte om åsikter i politikens detaljer och finsnickeri. Utan om grundläggande värderingar som är helt avgörande för vilken samhällsutveckling man önskar. Problemet är att hans parti sedan valet 1991 ingår i en regering, vars politik domineras av moderaterna. Klyftan mellan viktiga principiellt uttalade ståndpunkter och det folkpartiet är med och fattar beslut om blir därför stor. Tankarna, orden och handlingen utgör ingen enhet.

Inom regeringen kan de här motsättningarna i längden inte sopas under mattan. Folkpartiledarens många vaktsläenden om välfärden är föranledda av attacker från partier inom den borgerliga koalitionen. När grunden för blockregerandet eroderar, får nya sakpolitiska allianser sökas.

Det hela handlar om en 25 sidor lång framställning av Bengt Westerberg som de socialdemokratiska värderingarnas försvarare inom den borgerliga regeringen. Andemeningen är solklar: Folkpartiet är en trovärdig regeringspartner. Skriften inleds med systematiska utläggningar om de områden där Westerberg står för andra uppfattningar än sina regeringsbröders: välfärdspolitik, skattepolitik och familjepolitik. Därefter berörs den parlamentariska situationen. Socialdemokraterna pekar på Westerbergs utsatthet i regeringens beroende av ny demokrati, som ju utsett denne till sin huvudfiende. Detta, plus en del annat, som att Westerberg konstaterat att det var valsamarbetet med moderaterna som bidrog till det dåliga valresultatet för folkpartiets del, leder framställningen in på dess slutkapitel, "Den enda utvägen". Däriförmedlas bilden av folkpartiet som en självständig tredje kraft i politiken. Det påpekas att Sverige befinner sig i en politisk och ekonomisk kris och görs påminnelser om tidigare historiskt samarbete mellan socialdemokrater och liberaler.

Genom hela rapporten citeras Westerberg flitigt. Inom exempelvis välfärdspolitiken konstateras förnöjt att han anser att folkpartiet och socialdemokraterna har samma utgångspunkter avseende de grundläggande värderingarna. Hans markeringar mot moderaterna noteras, samt deras reaktioner gentemot denne. Aldrig är dock teit så många som då det handlar om just regeringsfrågan. Det hela framställs på ett sätt som övertygar om att Westerberg menar allt med sina inviter.

Sett ur socialdemokraternas synvinkel torde slutsatsen av rapporten bli att Westerbergs tal om koalition inte skall uppfattas som skamliga förslag, föranledda av ett pockande maktbegär, utan något som bär den genuint uppriktiges prägel. Författaren själv konstaterar i sin avslutande del:

Den här rapporten visar att om Westerbergs och den socialliberala politiska linjen varar inom folkpartiet är det en gradskillnad, ingen artskillnad, i 90-talets stora frågor mellan socialdemokraterna och folkpartiet liberalerna.

Frågan om regeringssamverkan formaliserades till viss del på folkpartiets landsmöte, då Johan Jakobsson från liberala studentförbundet väckte en motion med den enkla rubriceringen "Regeringsfrågan". Dennes åsikt formulerades klart:

Sveriges stora socialistiska parti står i opposition till några av de mest centrala inslagen i folkpartiideologin. Det gäller inte minst valfriheten i välfärden. Därför måste regeringssamverkan med en socialdemokrati som fungerar som bromskloss mot valfrihet, förnyelse och besparingar i den offentliga sektorn avvisas.

Partistyrelsens svar väckte viss uppmärksamhet. Man menade att "... de liberala målen för närvarande uppnås bäst i en borgerlig regering med största möjliga liberala inslag". Man ville alltså inte stänga dörren för ett framtida regeringssamarbete med socialdemokratin.

5. Interna kritiker

Vad säger man då om den Westerbergiska linjen i de folkpartistiska ledaren? Ja, kritiken har inte varit direkt öronbedövande. Enstaka röster har höjts, dock utan att väcka något allmänt gensvar.

Regeringsfrågan verkar vara den faktor som föranleder störst tveksamhet bland folkpartister. En betydande del av kritiken som framförts i frågan har gått ut på att det helt enkelt är fel att vara så öppenhjärtig som partiledaren. Bejakandet av en socialdemokratisk koalitionsbroder är framför allt en principiell och intellektuell ståndpunkt, som inte bör torgföras så öppet som Westerberg gör. Det gör väljarna osäkra om var partiet egentligen står. I första hand bör man trots allt sträva efter en borgerlig majoritetsregering.

En del avvisar dock tanken på samarbete med socialdemokrater fullt ut. Tidskriften Liberal Debatt nr 3-4 / 93 samlade ett antal artiklar under vinjetten "Inför folkpartiets landsmöte", i vilket klara markeringar gjordes i åtminstone två av inlagorna. Dock bör det sägas att entusiasmen över motsvarande samarbete med moderaterna verkade ganska måttlig.

Bland de liberala tidningarna har Sydsvenska Dagbladet varit konsekvent kritisk mot socialministern och partiledaren Westerberg. SDS efterlyser ett folkparti som förmår definiera sin liberalism utifrån sig självt och inte utifrån sitt förhållande till andra partier, speciellt inte på grundval av vad som för tillfället är mest opportunt. Sydsvenskan har bland annat efterfrågat en mer rättäm inställning till problemet med de offentliga finanserna:

Endast med rejäla ingrepp i socialförsäkringarna kan välfärden räddas åt framtiden. Stig ut på scenen och sjung ut om det, Westerberg.

Den ideologiska oklarheten ses av SDS som djupt beklaglig, då den förstäligt nog gör väljarna osäkra på var de har partiet, men man identifierar i detta även ett ytterligare problem, av moralisk karaktär:

1991 slöt han upp bakom moderaterna i valplattformen "Ny start för Sverige" där skattesänkningar, avreglering och välfärdsreformer var huvudtema. 1993 anser han att välfärden i Sverige är "optimalt organiserad" och att det inte finns utrymme för sänkta skatter. Hela tiden följer han efter något av de båda större partierna.

Det mest anmärkningsvärda — ja, motbjudande — med detta spel är att Westerberg, uppbyren av ett antal devota partiorgan, vill framtona såsom ärligare, uppriktigare och mer moralisk än andra politiker. Han försöker så att säga upphöja principiöshet till prin-

cip. Det är möjligt att det imponerar på machiavelliska iakttagare, men väljarna uppfattar det för vad det är: hyckleri.

Tidningens hållning gentemot folkpartiet kan i mycket sägas sammanfattas i ovanstående. Ett anklagande pekfinger mot den form av självgodhet och hyckleri man tycker sig se i dess ledning, samt underförstådda ifrågasättanden av partiledarens lämplighet. Chefredaktören Per T. Ohlsson: "Jag lider av 'folkpartikomplex' av det enkla skälet att jag som liberal känner växande förtvivlan över att liberalismen håller på att reduceras till en politisk nullitet i Sverige."

Det kanske mest uppmärksammade angreppet mot partiets varande hållning kom från ledamoten i folkpartiets styrelse i Stockholm — Anders Fant — på Brännpunkt den 30 juli 1993. Artikeln har rubriken "Överdriven tilltro till staten som storebror". Anders Fant skriver:

Strategin för dagen är ett snävt taktiserande mittenperspektiv, där positionering och självtillräckliga blockeringar anses viktigare än det sakpolitiskt rimliga. Det för Sverige politiskt nödvändiga och liberalt riktiga vill inte förstås, alternativt ses det inte som politiskt korrekt för en traditionsbunden "borgerlig vänster". I stället föreslås allt oftare en urvattnad lagopolitik och samverkan med en opinionsmässigt stark, men idéfattig, socialdemokrati.

Därefter konstaterar Fant att skattetrycket måste sänkas, vilket kommer att öka kravet på den enskilda individen:

Ifrågasätter man t ex inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringssystemen, eller åtminstone principens tillämpning och räckvidd, så uppmuntrar man individen att ta ett större personligt ansvar för sin välfärd. Det ansvaret efterlyser Lindbeckkommissionen och föreslår att "det obligatoriska statliga inslaget minimeras till ett basskydd".

Inom mitt parti betraktas sådana tankegångar som näst intill majestätsbrott — men argumenten som ska stötta den hotade dogmen är hämtade från ett fattigare och mer ojämnt Sverige.

En än mer genomgripande kritik står för redaktören för Liberal Ungdom Gunnar Fröroth för i Liberal Debatt nr 7/93. Denne inleder med att betrakta förhållandet mellan folkpartiet och liberalismen som begrepp:

I dag har det paradoxala hänt att de som kallar sig liberaler är den starka statens anhängare, och då inte bara för att upprätthålla

klassiska statsuppgifter, utan även för normgivning ända in i privatlivets kärna.

Återfinns liberalismen i dagens folkparti? Fröroths svar är nej: "Partiet har gått från liberalt till socialliberalt till socialteknologiskt." Därefter gör Fröroth en analys av vad som egentligen skett med folkpartiet och kommer fram till att det är visionslöst, att det har stagnerat:

Blott någon enstaka folkpartiliberalt har lyckats höja näsan över socialförsäkringarnas procentdebatt och göra ett begåvat inlägg i debatterna om medborgarskapet och ansvaret, trots att det är frågor som berör själva kärnan i det liberala budskapet — just att tro på människorna.

Det bästa som skulle kunna hända partiet, menar Fröroth, vore att Westerberg avgick. Till detta verkar det dock inte finnas några utsikter. Konsekvenserna av allt detta blir, om inte för andra, så åtminstone för honom själv, avgörande: "Förnyelse i den riktning jag arbetat för de mina år som partimedlem ser jag inte, varför jag också tar konsekvenserna och lämnar partiet."

Det finns således enstaka uppstickare, vars inlägg är både skarpa och välformulerade, men de har hittills inte fått något synbart gehör. I partiets högre skick tycks emellertid den Westerbergiska linjen med sin kritiska hållning till en mer genomgripande förnyelse och sitt vurmande för ingrepp i den privata sfären vara väl förankrad. Vilka implikationer detta har för framtiden är svårt att svara på. Ett är dock säkert: Idéprogrammets liberalism känns långt borta, *Ny start för Sverige* likaså.